

NORGES HØYESTERETT

Den 3. april 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Kallerud, Arntzen og Høgetveit Berg i

HR-2020-735-U, (sak nr. 20-035073STR-HRET), straffesak, anke over dom:

Arctic Fishing (advokat Caterina Håland Gaeta)

A (advokat Vidar Zahl Arntzen)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens dom om bot og inndragning som følge av brudd på havressursloven § 16, jf. forskrift om forbud mot fangst av snøkrabbe § 1. Bakgrunnen for saken er fangst av snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel i Smutthullet i Barentshavet.
- (2) Saken henger sammen med Høyesteretts dom i HR-2017-2257-A, hvor sakens bakgrunn ble beskrevet slik i avsnitt 2-7:

(2) Arctic Fishing er et litauisk rederi som driver fiske og fangst, blant annet av krabber. Selskapet eier og driver fartøyet Juros Vilkas. A var skipper om bord på fartøyet.

(3) Politimesteren i Finnmark utstedte 18. juli 2016 inndragningsforelegg mot Arctic Fishing på 2 500 000 kroner for brudd på havressursloven § 61, jf. § 16, jf. forskrift om forbud mot fangst av snøkrabbe § 1. Politimesteren utstedte samme dag også forelegg mot A på 15 000 kroner for brudd på de samme bestemmelsene. Grunnlaget er i begge foreleggene beskrevet slik:

‘I perioden 25. mai til 16. juli 2016 fangstet A som skipper på Juros Vilkas, reg no KL 874, i alt 80 340 kg snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel uten tillatelse til det. Fangstverdien på fangsten var NOK 2 530 710.’

(4) Foreleggene ble ikke vedtatt. De ble deretter oversendt Øst-Finnmark tingrett, som 24. januar 2017 avsa dom med denne domsslutningen:

‘- A, født 00.00 1960, frifinnes.

- Arctic Fishing frifinnes.’

(5) Tingretten fant det bevist at fartøyet hadde fangstet snøkrabbe i Smutthullet i Barentshavet på norsk side av delelinjen mot Russland, slik det for øvrig er beskrevet i foreleggene. Men tingretten kom til at dette ikke var straffbart fordi det skjedde i samsvar med tillatelse utstedt av litauiske myndigheter. Forbudet i den nevnte forskriften fikk da ikke anvendelse, fordi det 'strider mot Norges forpliktelser etter NEAFC-konvensjonen og NEAFC Scheme of Control and Enforcement, jf. straffeloven (2005) § 2'.

(6) Politimesteren anket dommen til Hålogaland lagmannsrett. Anken gjaldt lovanvendelsen. Lagmannsretten avsa 28. juni 2017 dom med denne domsslutningen:

'Tingrettens dom med hovedforhandling oppheves for begge de tiltalte.'

(7) Lagmannsretten kom til at tingrettens dom bygget på feil lovanvendelse. Begrunnelsen var at NEAFC-konvensjonen ikke begrenser de rettighetene statene er gitt i havrettskonvensjonen. Den gir Norge eksklusiv rett til ressursene på kontinentalsokkelen. Det er derfor ingen motstrid mellom de norske reglene og NEAFC-konvensjonen.»

(3) Hålogaland lagmannsretts dom 28. juni 2017 ble anket til Høyesterett, som tillot anken fremmet.

(4) I HR-2017-2257-A kom Høyesterett til at Norge ikke er underlagt noen folkerettslig plikt til å godta snøkrabbefangst i Smutthullet fra litauisk fartøy uten norsk tillatelse, og at forskrift om forbud mot fangst av snøkrabbe § 1 derfor skal anvendes etter sitt innhold. Høyesterett avsa dom med slik slutning:

«Ankene forkastes.»

(5) Saken ble deretter tatt under ny behandling ved tingretten. Øst-Finnmark tingrett avsa 12. april 2019 dom med slik slutning:

«1. A, født 00.00.1960, frifinnes.

2. Arctic Fishing frifinnes.»

(6) Tingretten kom til at handlingene i utgangspunktet var straffbare, men at Arctic Fishing og A måtte frifinnes på grunn av rettsvillfarelse.

(7) Politimesteren anket tingrettens dom. Hålogaland lagmannsrett avsa 13. desember 2019 dom med slik slutning:

«1. A, født, 00.00.1960, dømmes for overtredelse av havressurslova § 61, jf. § 16, jf. forskrift om fangst av snøkrabbe § 1. Straffen fastsettes til en bot på 5 000 – femtusen – kroner, subsidiært 10 – ti – dagers fengsel.

2. Arctic Fishing dømmes til inndragning av 2 000 000 – to millioner – kroner til fordel for statskassen, jf. havressurslova § 65.»

(8) Lagmannsretten fant i motsetning til tingretten at rettsvillfarelsen ikke var unnskyldelig. Inndragningen av 2 millioner kroner tilsvarte verdien av den ulovlige fangsten, med fradrag for lang saksbehandlingstid. Lagmannsrettens dom ble avsagt under dissens, idet én meddommer mente det var grunnlag for å frafalle straffutmålingen for A, jf. straffeloven § 61.

- (9) *Arctic Fishing og A* har anket til Høyesterett. Det er anket over lovanvendelsen og saksbehandlingen: Lagmannsretten har for det første anvendt en *for streng aktsomhetsnorm* ved vurderingen av om rettsvillfarelsen var unnskyldelig. Lagmannsretten har for det andre vist til straffeloven § 27 og vurdert rederiets skyld. Dette utgjør også en saksbehandlingsfeil. Lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle da de ikke inneholder noen drøftelse av betydningen av at det norske regelverket er uklart. *Arctic Fishing* har videre anført at inndragning verken er påkrevd eller forholdsmessig, og at domsgrunnene heller ikke inneholder noen drøftelse av dette. *A* har endelig anført at det foreligger så formildende omstendigheter at straff ikke bør utmåles, jf. straffeloven § 61.
- (10) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle mot begge ankene: Det er ikke relevant å drøfte rederiets rettsuvitenhet fordi det eneste vilkåret for å foreta inndragning er at den aktuelle lovbestemmelsen er brutt. Det er på det rene her. Når det gjelder kapteinen, har lagmannsretten anvendt straffeloven § 26 om rettsuvitenhet korrekt. Kapteinens uvitenhet var ikke aktsom. Det har ingen betydning at fangsten skjedde utenfor Norges fiskerijurisdiksjon, og forskrift om forbud mot fangst av snøkrabbe ble notifisert på vanlig måte. Det er ingen saksbehandlingsfeil at lagmannsretten ikke drøfter forsvarers anførsel om at reglene er uklare. Det er heller ingen saksbehandlingsfeil at lagmannsretten viser til straffeloven § 27 og rederiets uaktsomhet. Dersom man legger til grunn at lagmannsretten har ansett skyld hos rederiet for å være et vilkår for inndragning, har dette ikke kommet rederiet til skade. Inndragning er påkrevd, og lagmannsrettens utmåling er i tråd med rettspraksis. Når det gjelder kapteinens anke over straffutmålingen, vises det til lagmannsrettens dom.
- (11) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at *A* og *Arctic Fishing* ble frifunnet i tingretten. I lagmannsretten ble imidlertid førstnevnte idømt en bot på 5 000 kroner, subsidiært fengsel i ti dager, mens sistnevnte ble dømt til å tåle inndragning av 2 millioner kroner. De ankende parter har derfor ankerett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Ankene kan bare nektes fremmet dersom ankeutvalget enstemmig finner det klart at de ikke kan føre frem. En ankenektelse må begrunnes, jf. straffeprosessloven § 323 andre ledd andre punktum.
- (12) Det er uomtvistet at fartøyet *Juros Vilkas* fangstet snøkrabbe på norsk sokkel i Smutthullet uten tillatelse fra norske myndigheter, og at dette rammes av straffebestemmelsene i havressursloven § 61, jf. § 16, jf. forskrift om forbud mot fangst av snøkrabbe § 1. *A* var kaptein på *Juros Vilkas* og båten tilhørte *Arctic Fishing*. I utgangspunktet er vilkårene for straff oppfylt for kapteinen.
- (13) Det er imidlertid anført at *A* må frifinnes fordi han ikke var kjent med det norske forbudet.
- (14) Rettsuvitenhet er regulert i straffeloven § 26:
- «Den som på handlingstidspunktet på grunn av uvitenhet om rettsregler er ukjent med at handlingen er ulovlig, straffes når uvitenheten er uaktsom.»**
- (15) Ordlyden i denne bestemmelsen, som trådte i kraft 1. oktober 2015, er noe endret i forhold til den tidligere bestemmelsen om rettsvillfarelse. Det fremgår imidlertid av lovforarbeidene at det forutsettes omtrent samme praktisering av aktsomhetskravet som

tidligere, se Magnus Matningsdal, Straffeloven, alminnelige bestemmelser, kommentarutgave, 2015, side 220. Dermed er tidligere rettspraksis fortsatt relevant.

- (16) Aktsomhetskravet er strengt. Dette er begrunnet i hensynet til likebehandling og en effektiv rettshåndhevelse, jf. Innst. O. nr. 72 (2004-2005) side 55–56. Enhver næringsdrivende plikter å sette seg inn i de særreglene som gjelder for den virksomheten man driver. Det vises til Johs. Andenæs, Alminnelig strafferett, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, 2016, side 258–259:

«Den faktiske hovedregel er utvilsomt at rettsuvitenskap ikke blir godtatt, det må særlige omstendigheter til for at den skal bli anerkjent som aktsom. [...] Særlig skal det meget til for at den som utøver et yrke eller en virksomhet, blir frifunnet på grunn av mangelfullt kjennskap til de regler som gjelder for livsområdet. Den strenge praksis på dette og på andre områder er nok primært begrunnet i hensynet til straffeбудenes effektivitet, jf. Rt. 1986 s. 849.»

- (17) Når det særlig gjelder utlendingers villfarelse om norske fiskeribestemmelser, viser ankeutvalget til Rt-1999-601 og Rt-2009-1229. Her fremgår det at man ikke uten videre kan basere seg på informasjon om norske regler fra eget lands myndigheter. Rt-2009-1229 avsnitt 23 viser til følgende avsnitt fra Rt-1999-601 side 605:

«Som kaptein på ‘Y’ utøvet A næringsvirksomhet på et område som var omfattet av en detaljert regulering fra norske myndigheters side. Det alminnelige utgangspunkt ved aktsomhetsvurderingen i forhold til spørsmålet om unnskyldelig rettsvillfarelse er at en slik utøver plikter å være orientert om regelverket. Jeg kan ikke se at det er grunnlag for å fravike dette utgangspunktet i vår sak. Dersom man skulle nøye seg med å konstatere at vedkommende kaptein har fulgt den informasjon om norske regler som han hevder å ha fått fra sitt eget lands fiskerimyndigheter, ville dette kunne føre til en uønsket svekkelse av de norske fiskerimyndigheters muligheter for kontroll og håndhevelse av regelverket for fiske i den aktuelle sonen.»

- (18) Til dette er det anført at foreliggende rettspraksis gjelder fiske innenfor norsk økonomiske sone. Dette er velkjente fiskerisoner hvor norske regler gjelder, og som er avmerket på sjøkart om bord i fiskefartøy. Det påstås at normen må være annerledes i en sak som den foreliggende, hvor fangsten ble foretatt utenfor norsk økonomisk sone. Kapteinen hadde da, påstås det, ikke oppfordring til å undersøke regelverket nærmere når rederiet hadde fått fangsttillatelse fra litauiske myndigheter. Det er vist til at korrespondanse mellom Litauen og Norge om forbudet mot fangst av snøkrabbe i det aktuelle området, utelukkende foregikk på myndighetsnivå. Det er endelig anført at det også må tas hensyn til at reglene har vært uklare, jf. Høyesteretts dommer i HR-2017-2257-A og HR-2019-282-S.

- (19) Høyesteretts ankeutvalg kan ikke se at det er grunnlag for å gjøre unntak fra hovedregelen om at rettsuvitenskap ikke medfører straffrihet fordi fangsten er foretatt utenfor norsk økonomisk sone. Den som driver med fiske i norske farvann, må som nevnt sette seg inn i reglene som gjelder, og kan ikke uten videre basere seg på informasjon fra eget lands myndigheter, jf. Rt-1999-601 og Rt-2009-1229 avsnitt 23. Det er vanskelig å se hvorfor dette skulle være annerledes ved fangst av krabbe på norsk kontinentalsokkel. Også her vil det føre til en uønsket svekkelse av norske myndigheters kontroll og håndhevelse av regelverket dersom andre lands informasjon om norske

regler skulle frita for straff. Etter ankeutvalgets syn er det ikke grunnlag for å anvende en mildere aktsomhetsnorm i denne saken enn den som er anvendt i tidligere saker om fiske innenfor norsk økonomisk sone.

- (20) Spørsmål om frifinnelse på grunn av rettsvillfarelse hører til skyldspørsmålet. Dette betyr at det faktum som lagmannsretten har lagt til grunn av betydning for dette spørsmålet, er bindende for Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 306.
- (21) Det fremgår av lagmannsrettens dom at Arctic Fishing, i juni 2015, søkte NEAFC om tillatelse til forskningsfangst i Smutthullet. Både Norge og Russland stemte imot. I brev fra Fiskeridepartementet til NEAFC understreket Norge at slik fangst var avhengig av uttrykkelig samtykke fra kyststaten, og at fangst av snøkrabbe hører til kyststatens eksklusive rettigheter etter havrettskonvensjonen. Arctic Fishing fikk etter dette avslag på søknaden.
- (22) Kort tid etter sendte EU brev til medlemsstatene om at snøkrabbefangst krever uttrykkelig tillatelse fra den aktuelle kyststaten, og at verken Norge eller Russland har gitt slikt samtykke. Videre ble det bedt om at det ikke ble gitt nye tillatelser og at allerede gitte tillatelser ble trukket tilbake, samt at aktuelle fartøy ble tilbakekalt. I desember 2015 sendte den norske ambassaden i Litauen brev til litauiske myndigheter om at snøkrabbefangst på norsk sokkel i Barentshavet krever uttrykkelig samtykke fra Norge.
- (23) Til tross for dette ga litauiske myndigheter Juros Vilkas nye tillatelser til krabbefangst for perioden 1. januar til 31. desember 2016. I tillatelsene ble det forutsatt at krabbene ikke var underlagt noe kvoteregime og for øvrig at virksomheten måtte være i samsvar med relevante EU-regler.
- (24) Kyststatenes eksklusive rett etter havrettskonvensjonen til å utnytte og regulere fangst av sedentære arter på sokkelen, bør være kjent for næringsdrivende som driver krabbefangst i andre lands farvann. I HR-2017-2257-A var Arctic Fishing og A enig med påtalemyndigheten i at snøkrabben er sedentær. Høyesterett bygget på denne enigheten, jf. avsnitt 17. Dette ble for øvrig senere fastslått i HR-2019-282-S. Arctic Fishing fikk videre avslag fra NEAFC på søknad om snøkrabbefangst i Smutthullet, og i tillatelsen som ble gitt fra litauiske myndigheter fremgikk det at tillatelsen ikke gjaldt for kvoteregulert fangst og at fangsten måtte overholde EU-regler.
- (25) I denne situasjonen, og med den kunnskapen om havretten som man må kunne forvente at næringsdrivende på dette området har, hadde kapteinen en klar oppfordring til å undersøke hvilke norske regler som gjaldt, og få avklart om han og rederiet kunne basere seg på en tillatelse fra litauiske myndigheter til å fange snøkrabbe på norsk sokkel.
- (26) Det anføres videre at reglene om fangst av snøkrabbe på norsk sokkel er uklare, og at norske myndigheter har bidratt til dette. Det vises til at spørsmål om fangst av snøkrabbe på norsk sokkel har blitt behandlet i Høyesterett to ganger; i HR-2017-2257-A og HR-2019-282-S. Dette skal vise at hans rettsvillfarelse var aktsom.
- (27) Ankeutvalget er ikke enig i dette. Forbudet i snøkrabbeforskriften er ikke uklart. Det står rett frem at fangst er ulovlig uten dispensasjon.

- (28) Ankeutvalget kan ikke se at det forholdet at Høyesterett tidligere har behandlet deler av saken i avdeling, og en annen lignende sak i storkammer, er relevant. I HR-2017-2257-A ble det avklart at Norge ikke var folkerettslig forpliktet til å akseptere den aktuelle krabbefangsten. Høyesterett bygget på partenes enighet om at snøkrabben er sedentær og at kyststaten har eksklusiv rett til å utnytte den etter havrettskonvensjonen artikkel 77. Videre ble det lagt til grunn at NEAFC-konvensjonen ikke innebar noen begrensninger. Også i HR-2019-282-S var det spørsmål om folkerettslige regler var til hinder for å straffe snøkrabbefangst på norsk sokkel; i den saken i havområdet utenfor Svalbard. Høyesterett la som nevnt til grunn at snøkrabben er sedentær i havrettskonvensjonens forstand, og at Svalbardtraktaten ikke var til hinder for straff. Høyesterett kom til at handlingene var straffbare uavhengig av Svalbardtraktaten. Dommene var enstemmige og Høyesterett ga ikke uttrykk for tvil ved vurderingen av om snøkrabben var sedentær eller om NEAFC-konvensjonen var til hinder for straff. En eventuell rettsvillfarelse kan etter ankeutvalgets syn ikke bygges på at disse spørsmålene ble behandlet av Høyesterett i avdeling og storkammer.
- (29) Høyesteretts ankeutvalg finner det etter dette klart at A ikke var i aktsom rettsuvitenhet. Saksbehandlingsanken på dette punktet kan da heller ikke føre fram.
- (30) Det er videre anført at det er uttrykk for uriktig lovanvendelse, og en saksbehandlingsfeil, når lagmannsretten synes å foreta en aktsomhetsvurdering av rederiet og viser til straffeloven § 27 om foretaksansvar. Ankeutvalget er enig i at lagmannsrettens henvisning til straffeloven § 27 ikke er treffende og det er noe uklart hva retten her har ment. Utvalget kan imidlertid ikke se at dette skaper tvil om lovanvendelsen er riktig eller at det foreligger en saksbehandlingsfeil. Utvalget legger til at dersom premissene leses slik at lagmannsretten har innfortolket et krav om skyld for å foreta inndragning hos rederiet, er dette under enhver omstendighet ikke noe som har kommet rederiet til skade. Ankeutvalget kan heller ikke se at dette kan ha påvirket selve aktsomhetsnormen overfor A, slik det er tatt til orde for.
- (31) Kaptein A gjør videre gjeldende at det ikke bør utmåles straff mot ham, jf. straffeloven § 61. Bestemmelsens første og andre ledd lyder:
- «Selv om straffeskyld anses bevist, kan retten, når helt særlige grunner tilsier det, frafalle å utmåle straff.**
- Ved avgjørelsen om det foreligger helt særlige grunner skal det spesielt legges vekt på om utmåling av straff vil virke som en urimelig tilleggsbelastning for lovbryteren, og heller ikke hensynet til straffens formål og virkninger for øvrig tilsier at det utmåles en reaksjon.»**
- (32) Bestemmelsen om straffutmålingsbortfall er en «svært snever unntaksregel», og er forbeholdt tilfeller hvor det fremstår som urimelig å anvende straff, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 458. I forarbeidene nevnes som eksempler alvorlig sykdom, dramatiske endringer i vedkommendes situasjon, og at handlingen fremstår som så unnskyldelig at det ikke er rimelig å fastsette straff.
- (33) Ved lagmannsrettens straffutmåling er det tatt hensyn til at uaktsomheten ved As rettsvillfarelse er i nedre sjikt, samt tidsforløpet. Ankeutvalget mener at det er klart at en bot på 5 000 etter omstendighetene ikke er urimelig.

(34) Rederiet har anført at lagmannsretten ikke har foretatt en vurdering av om inndragningen er nødvendig og forholdsmessig og at dette er både en lovanvendelsesfeil og en saksbehandlingsfeil.

(35) Hjemmelen for inndragning er havressursloven § 65:

«Ved brot på føresegner som er nemnde i §§ 60 til 63, kan fangst inndragast. Det same gjeld reiskapar, gjenstandar, eigedomar, anlegg eller fartøy som er brukte ved lovbrotet. Dette gjeld utan omsyn til kven som er eigar. I staden for tingen kan verdien heilt eller delvis inndragast hos den skuldige eller den det er handla på vegner av, eller hos eigaren.»

(36) A har overtrådt havressursloven § 61, jf. § 16, jf. forskrift om forbud mot fangst av snøkrabbe § 1. Inndragning av fangstverdien kan da foretas overfor rederiet, jf. Rt-2014-996-A avsnitt 13:

«Etter lovtæksten er det eneste vilkåret for å foreta inndragning at de nevnte lovbestemmelsene er brutt. I tingrettens rettskraftige dom mot skipperen er det slått fast at han begikk et slikt brudd. Det følger da direkte av loven at inndragning enten kan foretas hos den skyldige eller hos eieren. I inndragningssak mot rederiet er det derfor ikke aktuelt å foreta noen ny prøving av om skipperen opptrådte uaktsomt, slik forsvareren tok til orde for under prosedyren for Høyesterett. Jeg finner det etter dette klart at vilkårene for å kunne foreta inndragning hos rederiet er til stede.»

(37) Det følger av Rt-2014-996 avsnitt 16 at havressursloven § 65 må forstås slik at inndragning bare kan foretas der det er «påkrevd og forholdsmessig». Hovedregelen i praksis er at inndragningen fastsettes med utgangspunkt i fangstens verdi, jf. Rt-2002-1063 om unnlatt føring av fangst dagbøker, hvor det også uttales at beløpet kan settes høyere i tilfeller der overtredelsen består i ulovlig fiske. Det fremgår ikke uttrykkelig av lagmannsrettens domsgrunner at retten har foretatt en vurdering av om inndragning var påkrevd og forholdsmessig. Lagmannsretten har imidlertid vurdert og redusert inndragningsbeløpet. I lagmannsrettens utmåling er det tatt hensyn til rederiets vanskelige økonomiske situasjon. Lagmannsretten må følgelig ha forutsatt at inndragningen var påkrevd og proporsjonal. Ankeutvalget finner det under enhver omstendighet klart at inndragning er påkrevd og proporsjonalt i denne saken. Anken over lovanvendelsen og saksbehandlingen på dette punktet kan klart ikke føre frem.

(38) Høyesteretts ankeutvalg finner det enstemmig klart at ankene ikke vil føre frem og at ankene ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd andre og tredje punktum.

S L U T N I N G

Ankene tillates ikke fremmet.

Wenche Elizabeth Arntzen
(sign.)

Knut H. Kallerud
(sign.)

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)